

**Een sterke start
voor ieder kind:**
interprofessionele
samenwerking op
een kindcentrum
als motor voor een
doorgaande zorg- en
ondersteuningslijn

Marian Ooms & Jerôme van Dongen

Inhoudsopgave

→ De doorgaande lijn als gedeelde opdracht	3
→ Kwalitatief onderzoek met focusgroepen	5
→ Resultaat	5
Rol van ouders in de samenwerking tussen professionals	7
Variatie in samenwerking: succesfactoren en aandachtspunten	8
→ Discussiepunten	9
1. verschillen in overtuigingen en intrinsieke motivatie van professionals ten aanzien van interprofessionele samenwerking en samenwerken met ouders	9
2. de mate waarin samenwerking consultatief dan wel geïntegreerd wordt vormgegeven	11
3. de invloed van lokale context en gemeentelijke facilitering	12
→ Literatuur	13
→ Leestips	13

In Nederland wordt er in toenemende mate samengewerkt tussen kinderopvang en onderwijs (van der Grinten et al., 2019; AEF & DUO Onderwijsonderzoek en Advies, 2025). Door de ambitie van de Nederlandse overheid om in 2035 inclusief onderwijs te bieden aan alle kinderen en jongeren, wordt de noodzaak groter om daarnaast ook samen te werken met professionals uit andere domeinen die een rol spelen in de ontwikkeling van jonge kinderen. Denk bijvoorbeeld aan jeugdverpleegkundigen, logopedisten, ergotherapeuten, kinderfysiotherapeuten en werkers uit het sociaal domein. Binnen kindcentra (KC's) krijgt deze bredere interprofessionele samenwerking steeds meer gestalte: opvang, onderwijs, zorg en ondersteuning komen er samen onder één dak, met de belofte van een sterke en doorgaande ontwikkellijn voor ieder kind. Daarbij is interprofessionele samenwerking geen doel op zich, maar een middel om het hogere doel, namelijk een optimale en inclusieve ontwikkeling van ieder kind te realiseren.

Toch is er nog relatief weinig bekend over hoe de samenwerking met de brede groep zorgpartners in de praktijk vorm krijgt. Met deze partners bedoelen we professionals uit de domeinen zorg, welzijn en gemeente (zoals bijvoorbeeld jeugdverpleegkundigen van de JGZ, jeugd- en gezinswerkers, maatschappelijk werkers, wijkteams, orthopedagogen, logopedisten of fysiotherapeuten). Hoe zorgen kindcentra er bijvoorbeeld voor dat de inbreng van deze zorgprofessionals niet alleen aanvullend is, maar ook daadwerkelijk verweven raakt met de pedagogisch-didactische werkwijzen binnen onderwijs en opvang? En hoe wordt voorkomen dat samenwerking beperkt blijft tot organisatorische afstemming, terwijl het uiteindelijke doel is dat kinderen en gezinnen de meerwaarde ervaren van een samenhangende, inclusieve leer- en ontwikkelomgeving?

Deze vragen staan centraal in het RAAK PRO-onderzoeksproject Interprofessionele samenwerking tussen kinderopvang, basisonderwijs en jeugdhulp onder leiding van Prof. dr. Ruben Fukkink. In dit driejarige project werkt de Hogeschool van Amsterdam samen met Universiteit van Amsterdam, Hanzehogeschool Groningen, Hogeschool KPZ, Zuyd Hogeschool en diverse internationale partners. Op ruim veertig locaties waarin kinderopvang en basisscholen in verschillende maten samenwerken (van locaties waar nauwelijks sprake is van samenwerking, tot locaties die volledig geïntegreerd samenwerken) wordt onderzocht hoe interprofessionele samenwerking tussen verschillende beroepsgroepen zich ontwikkelt, en wat dit betekent voor kinderen in hun leer- en ontwikkelproces.

De doorgaande lijn als gedeelde opdracht

De doorgaande lijn, ofwel het streven naar een vloeiende, ononderbroken ontwikkelroute voor kinderen van twee tot acht jaar, staat binnen dit onderzoek centraal. Waar deze lijn traditioneel vooral werd ingevuld door pedagogisch professionals en leerkrachten, wordt in het Kindcentrum steeds vaker gewerkt vanuit een breder team. Professionals uit de jeugdhulp, jeugdgezondheidszorg en paramedische disciplines dragen bij aan een gezamenlijke visie op wat jonge kinderen nodig hebben om zich optimaal te kunnen ontwikkelen. De term doorgaande lijn kent in de praktijk meerdere betekenissen en accenten (zie kader 1). Afhankelijk van de context en het doel van samenwerking kan de invulling sterk verschillen.

Kader 1: Verschillende perspectieven op de doorgaande lijn

- **Pedagogisch-didactische lijn** – afstemming tussen kinderopvang en onderwijs, bijvoorbeeld gericht op een vloeiende overgang van peuter- naar kleutergroep en een gedeelde pedagogische en educatieve visie. Dit wordt ook wel de doorgaande leerlijn genoemd.
- **Zorg- en ondersteuningslijn** – samenwerking met jeugdgezondheidszorg, jeugdhulp en para-medische disciplines rondom de ontwikkeling en het welzijn van individuele kinderen.
- **Ouder- en gemeenschapslijn** – versterking van samenwerking met ouders, bibliotheek, welzijn en wijkpartners, gericht op het vergroten van ontwikkelkansen en een inclusieve sociale omgeving.
- **Leefwereldlijn** – verbinding tussen school en vrije tijd, talentontwikkeling en sociale veiligheid in en om het kindcentrum.

De indeling van deze vier lijnen is geïnspireerd op de zeven doorgaande lijnen uit het whitepaper van Sardes (Studulski, Witte & Kruiter, 2020), waarin een breed en onderbouwd perspectief op een doorlopende ontwikkelroute binnen KC's wordt uitgewerkt.

Op basis van het gekozen accent krijgt de doorgaande lijn een andere focus en andere betrokken partners. In dit artikel ligt het accent op de zorg- en ondersteuningslijn voor individuele kinderen: de interprofessionele samenwerking rond kindontwikkeling waarin zorg, opvang en onderwijs elkaar versterken. Het is belangrijk om te realiseren dat deze lijn niet voor ieder kind wordt ingezet. De meeste kinderen ontwikkelen zich zonder aanvullende ondersteuning; alleen wanneer er signalen zijn dat een kind extra zorg, begeleiding of afstemming nodig heeft, komt deze interprofessionele lijn in beeld. Het gaat dus om een gerichte en proportionele inzet van expertise. Kader 2 geeft een voorbeeld van een situatie waarin samenwerking gericht op de zorg- en ondersteuningslijn cruciaal is.

Kader 2: Praktijkvoorbeeld

In de kleutergroep zit een kind dat al langere tijd moeite heeft met de fijne motoriek, snel overprikkeld raakt en regelmatig conflicten heeft met leeftijdsgenoten. De leerkracht bespreekt dit met de pedagogisch medewerker uit de voorschoolse periode, die vergelijkbare observaties herkent. Samen besluiten zij om de intern begeleider en – met toestemming van ouders – een jeugd- en gezinswerker te betrekken. In één gezamenlijk overleg wordt gekeken wat het kind nodig heeft, welke interventies passend zijn en hoe ouders hierbij ondersteund kunnen worden. Pas wanneer aanvullende specialistische expertise nodig blijkt, wordt een externe zorgpartner betrokken.

In situaties zoals beschreven in kader 2, vormt de zorg- en ondersteuningslijn een tijdelijke, afgestemde en op maat gemaakte samenwerking, waarbij professionals vanuit verschillende domeinen precies die ondersteuning bieden die het individuele kind verder helpt. De invulling van de doorgaande lijn krijgt

hierdoor een interprofessioneel karakter. Dit vraagt om gezamenlijke observaties, gedeelde kindbesprekingen en afgestemde interventies, waarbij ieder vanuit eigen expertise bijdraagt, maar er ook sprake is van gezamenlijke verantwoordelijkheid. De uitdaging is om een gedeelde taal en werkwijze te ontwikkelen, die recht doet aan de complexiteit van kindontwikkeling én de diversiteit aan professionele perspectieven.

Een bruikbare metafoer om deze samenwerking te typeren is die van een estafetteteam dat niet alleen het stokje soepel wil overdragen, maar ook samen traint, het parcours kent en het gezamenlijke doel helder voor ogen heeft. Het gaat dan niet alleen om het voorkomen van breuken of vertragingen in de overdracht, maar om het creëren van een stevig en gedeeld fundament waarin pedagogiek, educatie en zorg elkaar versterken.

In dit artikel gaan we aan de hand van focusgroepinterviews in op de perspectieven van pedagogisch professionals, leerkrachten en zorgprofessionals binnen het KC. We analyseren de verzamelde data beschouwend aan de hand van een aantal richtvragen: Met wie werken ze samen en op welke manier? Hoe ervaren zij de samenwerking met zorgpartners in de dagelijkse praktijk? En wat helpt of belemmert om samen te bouwen aan een ontwikkelingsgerichte en inclusieve omgeving voor jonge kinderen?

Kwalitatief onderzoek met focusgroepen

Om inzicht te krijgen in de perspectieven van pedagogisch professionals, leerkrachten en zorgprofessionals op de doorgaande lijn tussen kinderopvang, basisonderwijs en zorg is gekozen voor een kwalitatieve onderzoeks aanpak. In totaal zijn 22 focusgroepinterviews georganiseerd, telkens met een gemengde groep van minimaal drie en maximaal vijf professionals (leerkrachten, pedagogisch medewerkers, intern begeleiders, coaches en op een aantal locaties een zorgprofessional). Deze opzet maakte het mogelijk om verschillende beroepsgroepen met elkaar in gesprek te brengen en hun ervaringen, vragen en werkwijzen gezamenlijk te verkennen.

Het doel van deze aanpak was om een diepgaand beeld te krijgen van hoe professionals de samenwerking in het dagelijks werk vormgeven en ervaren en welke betekenis zij toekennen aan de doorgaande zorg en ondersteuningslijn binnen het kindcentrum. Door de interactie in de focusgroepen ontstond een rijk inzicht in hoe professionals denken, handelen en afstemmen binnen interprofessionele samenwerking. Deze kwalitatieve benadering biedt daarmee een stevige basis om aan het einde van dit artikel in te gaan op een aantal centrale discussie- en reflectiepunten die helpen om de uitkomsten van dit onderzoek te duiden en richting te geven aan verdere ontwikkeling van interprofessionele samenwerking binnen KC's.

Resultaat

Uit de focusgroepen komt naar voren dat professionals uit kinderopvang en onderwijs op drie lijnen de samenwerking met zorgprofessionals opzoeken. Allereerst spelen zorgprofessionals een belangrijke rol in de overgang van zorgpeuters naar het onderwijs (dit heeft een sterke link met de pedagogisch didactische lijn). Ten tweede wordt er samenwerking gezocht met paramedische professionals zoals logopedisten en fysiotherapeuten. Ten derde wordt er samengewerkt met professionals vanuit de gemeente (o.a., schoolmaatschappelijk werkers, gebiedsteam medewerkers, CJG).

In de ondersteuning van zorgpeuters en in de overgang naar het onderwijs wordt een belangrijke taak gezien voor zorgprofessionals, zoals het consultatiebureau en de integrale vroeghulp. De samenwerking met het consultatiebureau verloopt echter wisselend. Op sommige locaties is er nauwelijks contact, terwijl het consultatiebureau op andere locaties juist laagdrempelig aanwezig is voor ouders en professionals. Professionals zijn vooral afhankelijk van deze samenwerking wanneer het gaat om voor- en vroegschoolse educatie (VVE) voor kinderen met een risico op onderwijsachterstanden. Consultatiebureaus zijn verantwoordelijk voor het afgeven van een indicatie voor dit aanbod. Professionals zijn echter niet altijd tevreden over deze doorverwijzingen omdat de zorgvraag van de kinderen niet passend is:

“Het consultatiebureau ziet een kind natuurlijk maar 5 of 10 minuten, hooguit in een wat langere periode. Wij krijgen dan die indicatie, en ja, de ene keer zie je gelijk bij een kind met een indicatie: die hoort hier helemaal niet.”

Leerkrachten hopen dat kinderen dankzij tijdige vroegsignalering met de juiste ondersteuning op school komen of direct op de juiste plek geplaatst kunnen worden. Wachtlijsten maken dit echter lastig:

“De wachttijden zijn nu nog zo lang dat kinderen vaak al in de kleuterklas zitten voordat de hulp echt op gang komt.”

Om deze overgang soepel te laten verlopen en eventuele wachtlijstproblematiek op te vangen, wordt niet alleen ingezet op samenwerking met externe partners. Op sommige plekken wordt de samenwerking tussen kinderopvang en onderwijs geïntensiveerd, bijvoorbeeld door de intern begeleider al bij de peuters mee te laten kijken.

Een tweede thema dat in de gesprekken met professionals naar voren komt, is de samenwerking met paramedische professionals, in het bijzonder de logopedist. Op de bezochte locaties wordt deze samenwerking op uiteenlopende manieren vormgegeven. Sommige locaties hebben contact met verschillende logopediepraktijken, waarbij – na toestemming van ouders – informatie wordt uitgewisseld. Het gaat dan vaak om praktische informatie, zoals de voortgang van de behandeling of relevante thema's en woorden die in de groep of klas aan bod komen. Professionals zijn echter niet altijd tevreden en ervaren de samenwerking soms als eenrichtingsverkeer:

“De ene logopedist hoor ik vrij weinig van, van de andere krijg ik weleens een verslagje. Daar zit ook niet echt één lijn in. Laatst kreeg ik een mail: ‘logopedie is gestopt’. Oké, daar ben ik het nog niet helemaal mee eens, maar ja, dit is buiten school... Het is soms een beetje eenrichtingsverkeer.”

Op andere locaties is de samenwerking intensiever, bijvoorbeeld wanneer een logopedist in de school aanwezig is:

“Vooral met de logopediste hebben we veel contact. We hebben jaarlijks een evaluatiegesprek over alle leerlingen: hoe gaat het, wie heeft hulp nodig, hoe doen ze het in de klas en hoe bij de logopedist één op één.”

In weer andere kindcentra werkt de logopedist structureel op locatie. Een logopedist vertelt hierover:

“Dan zeg ik bijvoorbeeld tegen de leerkracht: ‘als je dan achter hem staat, doe je even dit’. En dan weet het kind weer: oh ja, mijn mond is open, die moet ik dicht doen. Als je dat zo afspreekt en je neemt dat mee... het is effectief, want de leerkracht ziet het kind veel meer uren per week, en die uren zijn nodig om te trainen.”

Niet overal is men overtuigd van de meerwaarde van een logopedist op locatie. Een professional zegt:

“Onder schooltijd, lekker makkelijk, maar wij worden er niet blij van, want ze worden tijdens lestijd eruit gehaald.”

Tot slot komt in de focusgesprekken regelmatig de samenwerking met schoolmaatschappelijk werk, jeugdconsulenten en gezinscoaches naar voren. Deze ondersteuning voor gezinnen loopt via de gemeenten en kent uiteenlopende verschijningsvormen. De meest intensieve vorm betreft situaties waarin de schoolmaatschappelijk werker of jeugdconsulent enkele uren tot meerdere dagdelen per week op de locatie aanwezig is en er gezamenlijke zorgoverleggen plaatsvinden (zoals multidisciplinaire overleggen of zorgadviesteams). Wanneer deze professional op locatie aanwezig is, ervaren leerkrachten een lagere drempel om vragen te stellen:

“Het is laagdrempeliger voor leerkrachten om haar te benaderen. Om te sparren: in hoeverre zijn er opvoedvragen of andersoortige vragen?”

Daarnaast wordt er geïnvesteerd in de relatieopbouw tussen deze professional en ouders:

“Ze komt ook twee keer per maand binnenlopen bij de peuteropvang... of ze loopt wel eens met ons mee naar buiten om 12:00 uur zodat de ouders haar ook kennen.”

Professionals zien deze laagdrempelige aanwezigheid als een voordeel voor ouders:

“...dan worden ze in school geholpen en dan zijn ze meteen in een veilige haven.”

De samenwerking met deze professionals is echter regelmatig aan verandering onderhevig en afhankelijk van gemeentelijke structuren en contractafspraken:

“Schoolmaatschappelijk werk heeft nog voor een jaar een contract met de gemeente, dus die kunnen nog ongeveer een jaar doen zoals ze doen.”

Rol van ouders in de samenwerking tussen professionals

Uit de focusgroepen komt naar voren dat ouders een cruciale rol spelen in de samenwerking tussen kinderopvang, onderwijs en zorgprofessionals. Ouders houden de regie over welke hulp wanneer wordt ingeschakeld en welke afstemming tussen professionals mogelijk is. Op sommige locaties wordt dit als een belemmering ervaren. Zoals één respondent aangeeft:

“Er zijn hier op school veel ouders die informatie achterhouden... en als het zover is dat er echt onderzoek moet komen, zijn er ook veel ouders die eigenlijk niet willen meewerken.”

Op andere locaties wordt juist geïnvesteerd in de samenwerking met ouders en verloopt dit proces soepeler. Een leerkracht verwoordt dit als volgt:

“Wanneer het van jongs af aan altijd open en transparant is, dan kan ik in groep 4 zeggen wat ik wil. Die ouder weet dat wij het op die manier altijd met elkaar bespreken en dat die samenwerking er is.”

In de overgang van kinderopvang naar onderwijs lijkt er voor zorgpeuters een extra dilemma te spelen:

“Ouders hebben het recht dat het kind blanco bij ons binnenkomt. Dat is eigenlijk het uitgangspunt. Daar tegenover staat de plicht om ons te informeren waar zorg speelt... Wij willen dat de zorg er op tijd is.”

Variatie in samenwerking: succesfactoren en aandachtspunten

Uit de focusgroepen en gesprekken met pedagogisch professionals, leerkrachten en enkele zorgprofessionals komt naar voren dat de samenwerking tussen onderwijs, kinderopvang en externe zorgprofessionals over het algemeen als waardevol en constructief wordt ervaren. Korte lijnen, laagdrempelig contact en gezamenlijke doelen dragen bij aan efficiënte en tijdige ondersteuning van kinderen met zorgbehoeften. Een leerkracht benadrukt dit:

“De communicatie is vooral heel snel, en dat maakt dat hulpverlening vaak heel tijdig kan starten.”

Op een andere locatie zegt een professional:

“Als je vergelijkt hoe je nu werkt en hoe je hiervoor met elkaar samenwerkte, dan zou ik niet meer terug willen — en kunnen — naar hoe het vroeger was.”

Respondenten benadrukken daarnaast het belang van continuïteit, voorspelbaarheid en vertrouwde gezichten voor kinderen binnen de samenwerking tussen onderwijs, kinderopvang en zorgprofessionals. Een leerkracht licht toe hoe de impact van een zorgprofessional in de klas doorwerkt als deze er niet is:

“De duidelijkheid... en [naam zorgprofessional] is heel erg van de picto's. Je merkt dat als zij er niet is, kinderen toch wijzen naar de picto van de rij: 'zo moet het, zo gaan we het doen.'”

Niet alle professionals ervaren echter een (intrinsieke) behoefte aan vaste samenwerkingen, voor sommige is een overzicht van alle betrokken professionals in de regio voldoende. Een pedagogisch coach zegt hierover:

“Ik heb wel het gevoel dat ik weet welke kant ik op wil als het nodig is. Maar ik heb niet heel erg behoefte aan vaste samenwerking. Nee, ik zou voor mezelf meer een duidelijk sociaal kaartje willen hebben.”

Volgens de respondenten ligt de kracht van succesvolle interprofessionele samenwerking in snelle en open communicatie, goede afstemming tussen betrokken partijen en de actieve rol van ouders. Tegelijkertijd vraagt effectieve ondersteuning om blijvende aandacht voor structurele samenwerking, het verminderen van wachttijden en de praktische uitvoerbaarheid in de dagelijkse praktijk.

Discussiepunten

Naar aanleiding van de resultaatbeschrijving wordt duidelijk dat interprofessionele samenwerking binnen KC's in de praktijk zeer divers is. Deze variatie hangt samen met drie centrale aspecten: de manier waarop samenwerking wordt vormgegeven, de lokale context waarin KC's opereren, de onderliggende overtuigingen van professionals ten aanzien van interprofessionele samenwerking en samenwerken met ouders.

De focusgroepen laten zien dat KC's vooral samenwerken met zorgprofessionals op drie terreinen: de overgang van zorgpeuters naar het onderwijs, de afstemming met paramedische disciplines zoals logopedie en fysiotherapie, en de ondersteuning vanuit gemeenten, bijvoorbeeld via schoolmaatschappelijk werk. Professionals ervaren deze samenwerking doorgaans als waardevol, vooral wanneer er sprake is van korte lijnen en laagdrempelig contact. Tegelijkertijd bestaan er duidelijke verschillen tussen locaties in de mate van afstemming, de zichtbaarheid van zorgprofessionals en de rol die ouders spelen in het delen van informatie. De effectiviteit van samenwerking hangt sterk samen met continuïteit, voorspelbaarheid en een gedeeld gevoel van verantwoordelijkheid, maar structurele knelpunten zoals wisselende betrokkenheid, wachtlijsten en lokale beleidsverschillen blijven merkbaar.

Deze bevindingen tonen dat interprofessionele samenwerking binnen KC's veel potentie heeft, maar er ook nog belemmeringen ervaren worden. Dit vraagt om een bewuste reflectie op hoe samenwerking wordt ingericht, wie zich verantwoordelijk voelt voor de gezamenlijke opdracht en in hoeverre de context ondersteuning biedt of juist belemmert. In het verlengde hiervan lichten we drie discussie- en reflectiepunten uit die richting geven aan verdere ontwikkeling:

1. verschillen in overtuigingen en intrinsieke motivatie van professionals ten aanzien van interprofessionele samenwerking en samenwerken met ouders.
2. de mate waarin samenwerking consultatief dan wel geïntegreerd wordt vormgegeven.
3. de invloed van lokale context en gemeentelijke facilitering.

Het uitwerken van deze thema's helpt om beter te begrijpen wat interprofessionele samenwerking binnen KC's versterkt of juist beperkt, en biedt aanknopingspunten voor beleidsvorming en verdere ontwikkeling. Daarbij is het van belang onderscheid te maken tussen samenwerking die gericht is op individuele zorg- en ontwikkelvragen (het focuspunt van deze studie) en vormen van samenwerking die zich richten op het versterken van de pedagogische en sociale omgeving als geheel—processen die andere partners, andere doelen en een andere intensiteit van samenwerking vereisen.

1. Verschillen in overtuigingen en intrinsieke motivatie ten aanzien van interprofessionele samenwerking en samenwerken met ouders

Hoewel de meeste professionals het belang van interprofessionele samenwerking en ook ouderbetrokkenheid benadrukken, blijkt uit de praktijk dat de overtuiging en intrinsieke motivatie om hierin te investeren sterk kunnen verschillen tussen en binnen beroepsgroepen. Sommige professionals tonen een vanzelfsprekende bereidheid om samen te werken en ouders actief te betrekken, terwijl anderen hierin geremder zijn of terughoudender opereren.

Deze verschillen kunnen voortkomen uit uiteenlopende opvattingen over verantwoordelijkheden, rolopvattingen of eerdere ervaringen met samenwerking. Waar de ene leerkracht of pedagogisch professional de samenwerking met ouders als essentieel onderdeel van het werk beschouwt, ervaart een ander het als een extra belasting of iets dat buiten het primaire takenpakket valt. Ook bij externe zorgprofessionals speelt dit: sommigen zoeken actief de afstemming met collega's in en buiten het kindcentrum, anderen blijven opereren vanuit een meer afgebakende eigen discipline.

Reflectiepunt voor KC's: Hoe kunnen we zorgen voor gedeelde waarden en gezamenlijke uitgangspunten in het betrekken van ouders en samenwerken met elkaar? Is er ruimte in professionaliseringstrajecten voor bewustwording van onderliggende overtuigingen en motivatie?

Reflectietool Interprofessionele samenwerking

De Reflectietool Interprofessionele Samenwerking (Kind & Educatie) ondersteunt professionals uit onderwijs, opvang, zorg en welzijn bij het versterken van hun samenwerking rond kinderen. De tool helpt teams systematisch te reflecteren aan de hand van vier stappen (constateren, conclusies, consequenties, acties) en thema's als doelen, rollen en interactie. Door samen succes en knelpunten te bespreken ontstaat meer inzicht in ieders bijdrage en gezamenlijke verantwoordelijkheid. De reflectietool is breed inzetbaar: van teamoverleg tot intervisie en opleidings-situaties. Zo stimuleert de tool een open dialoog en concrete verbeteracties, en draagt zij bij aan duurzaam interprofessioneel samenwerken rondom het kind.

Zie: <https://www.campuskindeneducatie.nl/media/yx1dn3st/reflectietool.pdf>

Hoewel de Reflectietool Interprofessionele Samenwerking waardevol is om bewustwording te vergroten rond doelen, rollen en interactie, ligt de nadruk vooral op het proces van samenwerken. In de praktijk is het echter minstens zo belangrijk om samen periodiek stil te staan bij het effect van die samenwerking: leidt de afstemming tussen professionals daadwerkelijk tot merkbare verbetering voor kinderen, ouders en collega's? Met andere woorden: lukt het beter om gezamenlijke doelen te bereiken doordat er wordt samengewerkt? Deze effectgerichte reflectie vormt een belangrijke vervolgstap in het leren samenwerken binnen IKC's.

Toolkit Samen voor het kind

De toolkit Samen voor het kind (NJI) is ontwikkeld om ouders, leerkrachten, IB'ers, zorgcoördinatoren en andere jeugdprofessionals het gesprek aan te laten gaan over samenwerking. De toolkit werkt vanuit verschillende stappen die betrokkenen ondersteunen om tot een waardevol gesprek te komen. Het uitgangspunt hierbij is dat door met elkaar het gesprek aan te gaan, je elkaars belangen en standpunten beter leert begrijpen. Op deze manier wordt er gewerkt aan een stevigere vertrouwensrelatie. Hoewel de toolkit zich richt op leerkrachten en het onderwijs, kan deze ook goed gebruikt worden door de kinderopvang en in de samenwerking tussen kinderopvang en onderwijs.

Zie: *Home - Samen voor het kind*, <https://nederlands-jeugdinstituut.foleon.com/samen-voor-het-kind/toolkit/>

2. De vorm van interprofessionele samenwerking: consulteren versus integreren

Binnen KC's bestaan verschillende samenwerkingsvormen. Consultatieve samenwerking betreft een vorm wanneer bijvoorbeeld een logopedist extern wordt geraadpleegd voor advies. Dit blijft vaak bij een adviserende rol, waarbij de logopedist in dit voorbeeld als 'consultant' de situatie beheerst. Geïntegreerde samenwerking daarentegen impliceert dat zorgprofessionals zoals logopedisten of orthopedagogen volledig zijn ingebed in het team en mede-eigenaar zijn van de ondersteuning en ontwikkeling van het kind (Hillier, 2010). Een illustratief voorbeeld is logopedie "onder één dak". In sommige kindcentra is de logopedist integraal onderdeel van het team en is er dagelijkse afstemming met pedagogisch professionals en leerkrachten. Dit bevordert snelle signalering, gezamenlijke planvorming en doorlopende ondersteuning. In andere situaties komt de logopedist slechts periodiek langs, en wordt er vooral vanuit afstand geadviseerd, wat minder leidt tot gedeeld eigenaarschap. De gekozen samenwerkingsvorm beïnvloedt niet alleen de effectiviteit van de ondersteuning, maar ook hoe vanzelfsprekend en natuurlijk interprofessioneel wordt samengewerkt.

Hoewel geïntegreerde samenwerking vaak als meest wenselijke vorm wordt beschouwd, verdient nuance hier aandacht. Een hoge mate van integratie is niet in alle situaties passend of effectief. Wanneer samenwerking zich primair richt op individuele zorgvragen, bestaat het risico dat vroegsignalering en intensieve afstemming onbedoeld leiden tot medicalisering of exclusie van kinderen. In sommige gevallen is het juist wenselijk om af te schalen, de context rond het kind te versterken en samen met ouders en informele netwerken te zoeken naar oplossingen die bijdragen aan inclusie en brede ontwikkelkansen. De mate en vorm van samenwerking zouden daarom altijd voortkomen uit het doel van de samenwerking: gaat het om ondersteuning van een individueel kind, of om versterking van het collectief (team, groep of gemeenschap)?

Reflectiepunt voor KC's: Welke samenwerkingsvorm past bij de visie en behoeften van ons KC? In hoeverre streven we naar integratie van disciplines versus losse schakels in een netwerk?

Kindcentrum-scan

De Kindcentrum-scan is ontwikkeld om aan de hand van verschillende thema's de samenwerking tussen kinderopvang, onderwijs en verschillende zorgprofessionals in kaart te brengen. Thema's die aan bod komen zijn: visie, pedagogische relatie, doorgaande lijn, professionalisering, maar ook thema's gericht op de samenwerking met zorg: samenwerking ten behoeve van preventie, samenwerking met specialistische jeugdhulp, samenwerking met paramedische professionals.

Met deze tool kan per thema het ambitieniveau bepaald worden: op welk niveau willen we uiteindelijk samenwerken? Vervolgens kan de tool gebruikt worden om het ontwikkelproces te monitoren.

Zie: <https://netwerkkindcentra.nl/wp-content/uploads/2024/11/kindcentrum-scan-interprofessionele-samenwerking-2024.pdf>

3. Contextspecificiteit: gemeentelijke facilitering van interprofessioneel werken

Interprofessionele samenwerking binnen KC's is sterk contextafhankelijk. Lokale beleidskeuzes en financieringsstromen beïnvloeden in hoge mate de mate van ondersteuning en de ruimte voor structurele samenwerking. Een treffend voorbeeld is de inzet van schoolmaatschappelijk werk: in sommige gemeenten wordt dit structureel gefinancierd en ingebed binnen de kindcentra, terwijl andere gemeenten deze inzet beperken of overlaten aan individuele scholen of organisaties (BPSW, 2023). De contextafhankelijke uitwerking van deze samenwerking komt daarnaast naar voren in de verschillende termen die in de focusgroepen gebruikt worden voor de samenwerking met de professionals vanuit de gemeente: zoals, schoolmaatschappelijk werker, gebiedsmedewerker, sociaal wijkteam, CJG. Locaties ervaren beperkte invloed op deze samenwerking en hebben te maken met gebrek aan continuïteit door gemeentelijke wijzigingen in het aanbod.

Deze verschillen leiden tot ongelijkheid in kansen voor kinderen en gezinnen. Professionals geven aan dat het ontbreken van vaste aanwezigheid van bijvoorbeeld een schoolmaatschappelijk werker een barrière vormt voor snelle ondersteuning en afstemming, terwijl dit op andere locaties juist een vlieg-wiel voor samenwerking blijkt te zijn.

Gemeentelijk beleid kent bovendien uiteenlopende accenten en programmalijnen van Onderwijsachterstandenbeleid (OAB) en kansengelijkheid tot inclusie, transformatie van de jeugdhulp en de aanpak van overgewicht. In veel gemeenten lopen deze thema's parallel, maar niet altijd in samenhang. Door samenwerking binnen het KC doelgericht te verbinden aan deze beleidsdoelen, kan meer samenhang ontstaan tussen zorg, onderwijs en preventie. Een heldere doelbinding helpt om lokale beleidsinspanningen te verbinden en te vertalen naar integrale ondersteuning voor kinderen en gezinnen.

Reflectiepunt voor KC's: Hoe kunnen we als KC strategisch samenwerken met ketenpartners in de gemeente om duurzame ondersteuning te realiseren? In hoeverre kunnen we gezamenlijk optrekken om context specifieke barrières te overbruggen?

Samenwerkingsgids: Een stevige pedagogische basis

De samenwerkingsgids: Een stevige pedagogische basis is ontwikkeld met als doel om bij te dragen aan een sterke basis voor kinderen door krachtige samenwerking. Door als ouders, professionals, beleidsmakers en besturen anders samen te werken, wordt bijgedragen aan het gezond, veilig en kansrijk opgroeien van kinderen. In de gids wordt op zoek gegaan naar succesvolle samenwerking en krijgen beleidsmakers handvatten om concreet bij te dragen aan het faciliteren en versterken van de pedagogische basis. Aan de hand van negen thema's worden werkzame elementen die een samenwerking succesvol maken besproken.

Zie: Samenwerkingsgids- Een stevige pedagogische basis

<https://vng.nl/sites/default/files/2025-07/samenwerkingsgids-een-stevige-pedagogische-basis.pdf>

Literatuur

- Andersson Elffers Felix & DUO Onderwijsonderzoek & Advies. (2025). *Samen werken aan een stevige basis: Eindrapport onderzoek naar samenwerkingen tussen kinderopvang en onderwijs*. Vereniging Netwerk Kindcentra.
- BPSW. (2023, 30 maart). *Schoolmaatschappelijk werk in beeld*. Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk. <https://www.bpsw.nl/nieuws/schoolmaatschappelijk-werk-in-beeld/>
- Doornenbal, J., & Kassenberg, A. (2022). *Het kindcentrum als speel-, leer- en werkgemeenschap*. SWP.
- Hillier, S. L., Civetta, L., & Pridham, L. (2010). A systematic review of collaborative models for health and education professionals working in school settings and implications for training. *Education for Health, 23*(3), 393. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/21290358/>
- Kassenberg, A., Ooms, M., Nitert, E., Zijlstra, B., & Fukkink, R. (2024). *Kindcentrum Scan: Instrument om de samenwerking tussen kinderopvang, basisonderwijs en jeugdhulp in kaart te brengen*. Amsterdam University of Applied Science: Amsterdam. Retrieved from: [kindcentrum-scan-interprofessionle-samenwerking-2024.pdf](#)
- Studulski, F., Witte, P., & Kruiter, J. (2020). *De zeven doorgaande lijnen van het IKC* (Whitepaper 3). Sardes. https://sardes.nl/wp-content/uploads/2022/10/whitepaper_3_doorgaande_lijnen_versie_27082020.pdf
- Van der Grinten, M., Kieft, M., Kooij, D., Bomhof, M., & Van den Berg, E. (2019). *Samenwerking in beeld 2: Basisscholen, kinderopvang en kindcentra – de stand van het land 2019*. Oberon.

Leestips

- Bruining, T. (2021). *Netwerksamenwerking IKC in een notendop*. Uitgeverij OMJS
Netwerksamenwerking IKC in een notendop (Bruining, 2021) laat zien hoe samenwerking in en rond integrale kindcentra meer is dan een optelsom van kinderopvang en onderwijs. Het boekje verkent de toegevoegde waarde voor kinderen, ouders en de wijk, en geeft richting aan de manier waarop IKC-vorming kan worden aangepakt: in één keer of juist stapsgewijs. Met praktijkervaringen, tools en tien concrete actiestappen biedt het een compact en praktisch denk- en werkkader voor leiding gevenden en professionals die interdisciplinaire samenwerking willen versterken en de pedagogisch-educatieve praktijk verder willen ontwikkelen.
- De Jong, J., Hakkeling, B., Roos-Kempers, C., Vos, A., & Studulski F. (red.) (2025). *Goed bestuur voor kindcentra*. SWP. In *Goed bestuur voor kindcentra* brengen de auteurs de aandachtspunten voor besturen bij het vormen van kindcentra bij elkaar. In de uitgave worden de ervaringen gedeeld van 3 besturen die bekend zijn met bestuurlijke fusies. Er wordt onderscheid gemaakt tussen het proces van ontwikkeling (cultuur, structuur en operationalisatie) en de drie thema's: 'de waarom-vraag', governance en medezeggenschap.

- Doornenbal, J., & Kassenberg, A. (2022). *Het kindcentrum als speel-, leer- en werkgemeenschap SWP*. In *Het kindcentrum als speel-, leer- en werkgemeenschap* bundelen Jeannette Doornenbal samen met Annelies Kassenberg haar inzichten van de afgelopen 15 jaar in kindcentra. Wat zijn uitgangspunten, wat brengt het kinderen, ouders, professionals en de samenleving? En wat is er nodig om een kindcentrum vorm te geven?
- Studulski, F. (2023). *Het kindcentrum: integraal en inclusief?! SWP*. In *Het kindcentrum: integraal en inclusief?!* reflecteert Frank Studulski op de opgave om kinderopvang en onderwijs niet alleen integraal, maar ook écht inclusief te maken. Hij onderzoekt wat inclusieve pedagogiek betekent, welke organisatorische en beleidsmatige randvoorwaarden nodig zijn, en illustreert aan de hand van praktijkvoorbeelden en portretten hoe (en met welke uitdagingen) je stapsgewijs kunt toewerken naar een IKC waarin diversiteit wordt omarmd en ieder kind meedoet.
- Van Rozendaal, G. (2025). *Kindcentra — fundamentele innovatie in opvang en onderwijs: Samen om onze kinderen*. SWP. In *Kindcentra 2.0: Samenwerken voor de toekomst van onze kinderen* laat Gijs van Rozendaal zien hoe opvang en onderwijs de afgelopen vijftien jaar zijn samengegroeid tot integrale kindcentra. Hij beschrijft waarom deze ontwikkeling essentieel is voor kinderen, welke lessen geleerd zijn in pioniersgemeenten als Amsterdam en Tilburg, en hoe fusies tussen besturen leiden tot hybride organisaties. Het boek biedt bestuurders, toezichthouders en beleidsmakers zowel een scherpe analyse van de beweging als praktische handvatten en inspirerende voorbeelden om zelf stappen te zetten richting een kindcentrum van de toekomst.
- Verwoerdt, A., & Deen, C. (2025). *De school midden in de maatschappij: Hoe bouw je samen aan een stevige pedagogische basis*. ACCO Uitgeverij. In *De school midden in de maatschappij* laten Anja Verwoerdt en Chaja Deen zien hoe scholen niet los staan van de samenleving, maar middenin met alle uitdagingen als armoede, discriminatie, prestatiedruk, klimaat- en media-invloeden. Ze betogen dat scholen krachtige pedagogische centra kunnen zijn door samen te werken met leerlingen, ouders, netwerken en lokale partners. Het boek biedt een praktisch en inspirerend kader, met voorbeelden, reflectievragen en handvatten, voor schoolteams, intern begeleiders, jeugdhulp en beleidsmakers die onderwijs willen verbinden met de leefwereld van kinderen.

Deze publicatie is onderdeel van het onderzoek: Interprofessionele samenwerking tussen kinderopvang, basisonderwijs en jeugdhulp en gefinancierd door: Regie Orgaan SIA onder de subsidie RAAK-Pro 04.040. Met als werktitel: *Samenwerken in leren en opvoeden*.

Met dank aan Chaja Deen (Nederlands Jeugdinstituut) en dr. Trynke Keuning (Hogeschool KPZ) voor het reviewen van van deze publicatie.

Onze speciale dank gaat uit naar alle professionals op de betrokken locaties, die hun waardevolle inzichten met ons hebben gedeeld. Zonder jullie bijdrage was deze publicatie niet mogelijk geweest.

Vanuit dit onderzoek zijn er al verschillende praktijkpublicaties verschenen waaronder:

- Fukkink, R. G., Ooms, M. C. P., Zijlstra, B. J. H., Nitert, E., & Kassenberg, A. (2025). Werken aan een integraal aanbod voor het jonge kind: Ontwikkeling en validatie van de Kindcentrum-scan. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 2025(4), 47-55. https://www.tijdschriftvoororthopedagogiek.nl/110-3915_h1-Werken-aan-een-integraal-aanbod-voor-het-jonge-kind-h1
- Kassenberg, A., Ooms, M., Nitert, E., Zijlstra, B., & Fukkink, R. (2024). Kindcentrum Scan: Instrument om de samenwerking tussen kinderopvang, basisonderwijs en jeugdhulp in kaart te brengen. Amsterdam University of Applied Science: Amsterdam. <kindcentrum-scan-interprofessionle-samenwerking-2024.pdf>
- Kassenberg, A., Pauwels-van Dijk, H., Van der Ploeg, A., Van der Zwet, S., Bousaid S., & Heijdelberger M. (2025). Integrale kindcentra: Leren van de ervaringen van ouders. *Vakblad Vroeg*, december, 22-25.
- Ooms, M. van den Berg, T., Kassenberg, A., & R. Fukkink. (2025). Interprofessionele samenwerking in Nederlandse kindcentra: kindcentrum-scan geeft inzicht. *KIDDO*, 2025(1), 80-83. *Interprofessionele samenwerking in Nederlandse kindcentra - Kinderopvang Kennis*

Wetenschappelijke artikel vanuit dit onderzoek:

- Ooms, M., Fukkink, R., Devlieghere, J., Dreier, A., Fischbach, R., Langner, J., ... Van Lombergen, L. (2025). Interprofessional collaboration in ECEC: a review of European countries with different levels of system integration. *European Early Childhood Education Research Journal*, 1-16. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2025.2484266>

Colofon

Datum: 15 april 2026

Auteurs: Marian Ooms & Jerôme van Dongen

Fotografie: Marian Ooms

Vormgeving: Studio Ellen Oosterhof

Dit onderzoek is mede gefinancierd door het Regieorgaan SIA

© 2026 Copyright

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs.

Wanneer u wilt verwijzen naar het rapport Een sterke start voor ieder kind: Interprofessionele samenwerking op een kindcentrum als motor voor doorgaande ontwikkelijnen, verzoeken wij u de volgende APA-verwijzing te hanteren: Ooms, M., & Van Dongen, J. (2026). Een sterke start voor ieder kind: Interprofessionele samenwerking op een kindcentrum als motor voor een doorgaande zorg- en ondersteuningslijn. Zuyd Hogeschool & Hogeschool van Amsterdam.

UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Hogeschool van Amsterdam

Hogeschool

Hanze